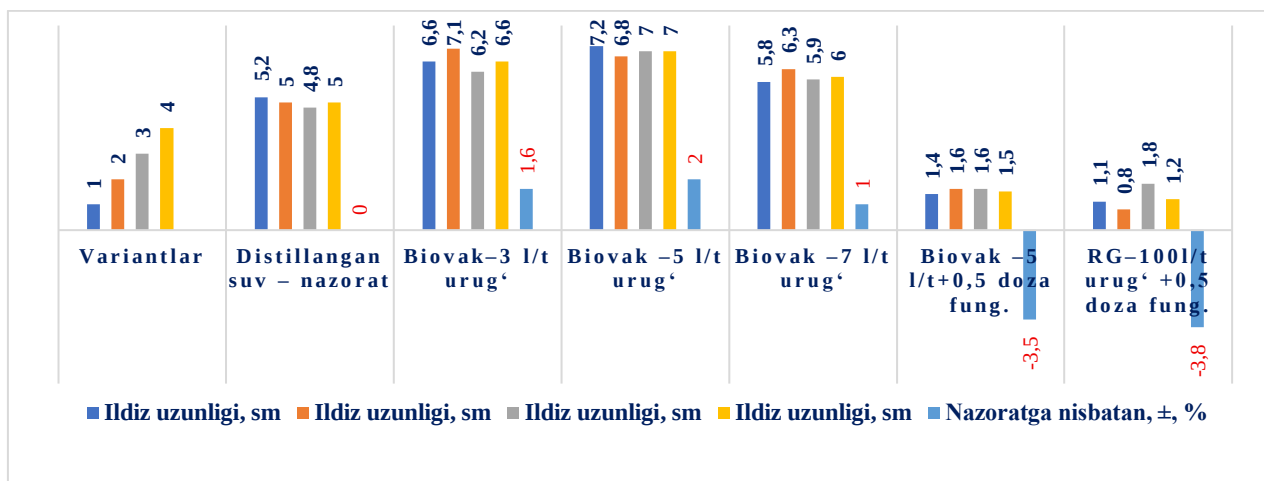

Xulosa. Laboratoriya sharoitidagi tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, "No'shkent" kuzgi bug'doy navining urug'ini ekish oldidan 5 l/t dozadagi BIOVAK preparati bilan inokulyatsiya qilish unuvchanlik, ildiz tizimi rivojlanishi va maysa o'sishining yaxshilanishiga olib keldi. Preparatning 7 l/t me'yori yoki fungitsid bilan aralashgan holatda ishlatilishi esa o'sish ko'rsatkichlarini susaytirgan. Demak, biologik faol o'g'itlardan foydalanganda ularning optimal dozasini aniqlash va o'zaro ta'sirini hisobga olish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Ankita M., Debasish P. Novel Plant Growth Regulators and their Potential Uses in. Agriculture // International Journal of Bioresource and Stress Management. 2017. Vol. 8. N 6. Pp. 820-826
2. Garrett Owen W., Whipker B. Overview of plant growth regulators for greenhouse production // Abstracts of Michigan State University Extension. 2019. N 2. Pp. 245-253
3. Santner A., Calderon-Villalobos L.I., Estelle M. Plant hormones are versatile chemical regulators of plant growth // Natural Chemical Biology. 2009. N 5. Pp. 301-307
4. Kamiya Y. Plant Hormones. Versatile Regulators of plant growth and development // Annual Review of Plant Biology. 2010. Vol. 61. N 2. Pp. 146-152
5. Lim J-H., Sang D-K. Synergistic plant growth promotion by the indigenous auxins-producing PGPR Bacillus subtilis AH18 and Bacillus licheniformis K11 // Journal of the Korean Society for Applied Biological Chemistry. 2009. Vol. 52. N 3. Pp. 531-538
6. O'rmonjonov Azizbek Muhammadjon o'g'li. (2025). INKLYUZIV TA'LIMNING MOHIYATI, MAQSADI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI. (2025). Kelajak o'qituvchisi - Kelajak Bunyodkori, 1(2), 701-710.
7. Tursunov Ramziddin Abdixalil-o'g'li. (2025). JAMIYAT HAYOTIDA IJTIMOIIY ONG VA MA'NAVIYAT UYG'UNLIGI. TA'LIM VA TARAQQIYOT, 4(4), 324-330.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI O'ZBEK XALQ ERTAKLARI ORQALI TA'LIM OLISHINING ZAMONAVIY USULLARI

Abdurazzoqova Madina Quadratilla qizi

Toshkent xalqaro kimyo universiteti "Maktabgacha tarbiya nazariyasi va metodikasi" magistranti
Tell: 88.111-25-14 Email: abdurazzoqovamadina255@gmail.com

Anotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni o'zbek xalq ertaklari orqali ta'lim-tarbiyalashning zamonaviy usullari yoritilgan. Xalq og'zaki ijodining eng qadimiy va ta'sirchan turlaridan biri bo'lgan ertaklarning bolalar tafakkuri, nutqi va axloqiy fazilatlarini shakllantirishdagi o'rni ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, ertaklarni ta'lim jarayonida qo'llashning innovatsion shakllari — multimediya vositalari, interfaol mashg'ulotlar, rolli o'yinlar, sahnalashtirish kabi metodik yondashuvlar misolida ko'rib chiqiladi. Maqolada bolalar yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ertak matnlarini tanlash, tinglash jarayonini tashkil etish, tahlil va refleksiya usullarini tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, xalq og'zaki ijodi, o'zbek xalq ertaklari, ta'lim-tarbiya, zamonaviy usullar, multimediya texnologiyalari, interfaol metodlar, axloqiy tarbiya, bolalar nutqi, ijodiy tafakkur.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНИКА ЧЕРЕЗ УЗБЕКСКИЕ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ

Аннотация: В данной статье описаны современные методы обучения детей дошкольного возраста посредством узбекских народных сказок. На научной основе анализируется роль сказки, одного из самых древних и влиятельных видов фольклора, в формировании детского мышления, речи и нравственных качеств. Также в качестве примеров методических подходов рассматриваются инновационные формы использования сказки в образовательном процессе, такие как мультимедийные средства, интерактивное обучение, ролевые игры, инсценировка. В статье разработаны рекомендации по подбору текстов сказок, организации процесса аудирования, методам анализа и размышления с учетом возрастных особенностей детей.

Ключевые слова: дошкольное образование, фольклор, узбекские народные сказки, образование, современные методы, мультимедийные технологии, интерактивные методы, нравственное воспитание, речь детей, творческое мышление.

MODERN METHODS OF EDUCATION OF PRE-SCHOOL CHILDREN THROUGH UZBEK FOLK TALES

Abstract: This article describes the modern methods of educating preschool children through Uzbek folk tales. The role of fairy tales, one of the most ancient and influential types of folklore, in the formation of children's thinking, speech and moral qualities is analyzed on a scientific basis. Also, innovative forms of using fairy tales in the educational process are considered as examples of methodical approaches such as multimedia tools, interactive training, role-playing games, staging. In the article, recommendations are developed on the selection of fairy tale texts, organization of the listening process, analysis and reflection methods, taking into account the age characteristics of children.

Key words: preschool education, folklore, Uzbek folk tales, education, modern methods, multimedia technologies, interactive methods, moral education, children's speech, creative thinking.

Kirish

Maktabgacha ta’lim bosqichida bolalarni tarbiyalash va rivojlantirish jarayonida xalq og’zaki ijod namunalariga — masalan, ertak, topishmoq, maqol-matallarga — muayyan e’tibor qaratish juda muhimdir. Xususan, o’zbek xalq ertaklari bolalarning nutqini, tafakkurini, axloqiy fazilatlarini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Masalan, tadqiqotlarda bildirilishicha: “Ertaklar – xalq og’zaki ijodining epik turiga mansub janri bo’lib, u kitobxonni yaxshilikka undash, voqealardan to’g’ri xulosa chiqarishga da’vat qiladi.” (Nota bene: manba aniqlandi, lekin sanasi keltirilmagan.)

Shu jihatdan maktabgacha yoshdagi bolalar bilan o’zbek xalq ertaklari orqali ta’lim va tarbiya jarayonini zamonaviy usullarda tashkil etish bugungi kun talabi bo’lib qolmoqda.

Maqolaning maqsadi — maktabgacha yoshdagi bolalarni o’zbek xalq ertaklari orqali ta’lim olishining zamonaviy usullarini nazariy-metodik jihatdan tahlil qilish. Vazifalari: 1) xalq ertaklarining pedagogik ahamiyatini aniqlash; 2) maktabgacha yosh guruhida ertaklar bilan ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish usullarini ko’rsatish; 3) zamonaviy pedagogik va metodik tamoyillarga mos tarzda ertaklar asosida faoliyat yuritish tavsiyalarini berish.

Asosiy qism

Ta’lim-tarbiya jarayonida ertaklardan foydalanish ko’p jihatdan bolalarning nutqini rivojlantirish, fikrlash va tasavvurni boyitish hamda axloqiy tarbiya masalalarini hal qilishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalariga ko’ra, ertaklar maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirish, ijtimoiy munosabatni rivojlantirish, dunyoqarashni kengaytirishda muhim vositadir. Masalan: “O’zbek xalq ertaklari vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy sifatlarni shakllantirish” mavzusida olib borilgan tadqiqotda shunday xulosa qilinadi: “Ertaklar orqali bolalarga axloq-odob haqidagi bilimlarni yetkazib berish osongina kechadi... Bola ertaklardagi qahramonlarning salbiy va ijobiy tomonlarini eshitish va ko’rish orqali o’zlaridagi xulq-atvorni tahlil qilishga kirishadi.” [1]

Ertaklar yordamida bolalarning lug’ati kengayadi, nutq madaniyati shakllanadi, badiiy tasavvur (imagery) rivojlanadi. Masalan, bir tadqiqotda aytilishicha: “Nutq o’stirish mashg’ulotlarida ertaklarning tutgan o’rni haqida ma’lumotlar yoritilgan... bolalarning nutqini o’stirishda va lug’at boyligini oshirishda ertaklarning tutgan o’rni katta.” [2]

Bundan tashqari, ertaklar orqali tarbiyachilar bolalarga ijobiy xulq-odatlarni uyg'un tarzda yetkazishi mumkin — “Ertaklar orqali bolalarning axloqiy fazilatlarini shakllantirish” nomli maqolada ta’kidlanishicha, “Ertaklar – yaxshilikka yetaklar” degan naql xalqimizda mavjud.[3]

Zamonaviy usullarga kelganda, maktabgacha ta’lim bosqichida ertaklardan foydalanishni faqat tinglab o’qitish bilan cheklash emas, balki bolalarni faol ishtirokchi sifatida jalb qilish zarur. Masalan, ertak matnini tinglagach bolalar bilan savol-javob, rolli o’yinlar, sahnalashtirish, rasm chizish kabi faoliyatlarni amalga oshirish primordial ahamiyatga ega. Tadqiqotlarda bunday yondashuv “faol usullar” deb nomlangan va “kichik maktabgacha yoshdagi bolalar uchun hajmi uncha katta bo’lmagan ertaklarni o’qib berish tavsiya etiladi; so’ng bolalardan ikki-uchta savol so’raladi” degan tavsiyalar berilgan.[4]

Shuningdek, ertaklarni multimedia vositalari (audio, video, animatsiya) orqali boyitish ham bolalarda qiziqish uyg’otadi va o’rganishni samaraliroq qiladi. Masalan, maqolada ta’kidlangan: “Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ertakning ta’lim-tarbiyaviy jihatlarini bolalar oladi. ... Nutq boyligini o’stirishga qaratilgan va badiiy didini yuksaltiradigan ertaklardan namunalar ko’rsatilishi orqali bolalar nutq normalari va qoidalarini egallaydilar.” [3]

Ertaklardan foydalanishda tarbiyachilar tomonidan quyidagi jihatlar e’tibor berilishi muhim: ertak matni bolalar yoshiga mos bo’lishi (til sodda, mazmuni tushunarli), ertakni tinglash muhitini to’g’ri tashkil etish (hushyorlik, diqqatni jalb qilish), ertakni tekshirib, bolalarning tushunishini aniqlash uchun savollar qo’yish, bolalarni ertak asosida faoliyatga jalb qilish. Masalan: “Kichik maktabgacha yoshdagi bolalarga ertaklarni kitobdan o’qib berishdan ko’ra, hikoya qilib berish ma’qul ... Ertaklarni tinglab bo’lgach bolalarga beriladigan savol ertakdagi qahramonlarning xatti-harakatlarini baholashga, o’z fikrlarini bildirishga yordam beradi.” [4]

Bundan tashqari, ertaklar orqali milliy madaniyat, til va adabiyotga hurmat ruhini shakllantirish ham muhim. O’zbek xalq ertaklari bolalarga ona tili, xalq og’zaki ijodi, urf-odatlar bilan chuqurroq tanishtirish imkonini beradi. Masalan: “Maktabgacha ta’limda bolalarni o’zbek xalq ertaklari vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati o’rganildi.”[5]

Shu tarzda, ertaklarni zamonaviy pedagogik usullar bilan uyg’un tarzda qo’llash maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq, fikrlash, axloqiy tarbiya, madaniy ong shakllantirishdagi samaradorligini oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mumkinki, o’zbek xalq ertaklari maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash va rivojlantirish jarayonida juda keng imkoniyatlarga ega. Nutq rivoji, fikrlash va tasavvurni shakllantirish hamda axloqiy-tarbiyaviy qadriyatlarni ijobiy tomonga yo’naltirish kabi vazifalarni ertaklar orqali samarali amalga oshirish mumkin. Biroq buni zamonaviy maktabgacha ta’lim muhitida metodik jihatdan puxta tashkil etish lozim — ya’ni faollik asosida, multimedia vositalari bilan, differensiallashtirilgan yondashuv orqali. Tarbiyachilar va metodistlar ertaklardan maqsadga muvofiq tarzda foydalanishni rejalashtirib, bolalar faol ishtirokchi bo’lgan holatda amalga oshirishlari lozim. Shu yo’l bilan bolalar nafaqat ertak eshitadi, balki ertak orqali o’ylaydi, faol ishtirok etadi, o’z nutqini, tasavvurini, ijodini rivojlantiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, ertaklardan tizimli va metodik foydalanish maktabgacha ta’lim sifatini oshirish, bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat va ijodiy fikrlashni rivojlantirishda muhim pedagogik vosita sifatida samarali natijalar beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Afzalov M. *O’zbek xalq ertaklari haqida. Qisqacha o’cherk.* Toshkent: Fan, 1964. [Interscience+1](#)
2. Imomov K. *O’zbek satirik ertaklari.* Toshkent: Fan, 1974. [Interscience](#)
3. Jumaboyev M. *Bolalar adabiyoti va folklor.* Toshkent: —, (darslik) 201x. [Ziyo+1](#)
4. Sadoqat X. “Zamonaviy ta’limda ertaklarning o’rni”. *Herald Kokand Uni.* 2023. [herald.kokanduni.uz](#)
5. Tursunov F.G., Tovbayeva M. “Ertaklar orqali bolalarning axloqiy fazilatlarini shakllantirish”. 2024. [Zenodo+1](#)
6. G’Afforova S.Z. “Maktab yoshidagi o’quvchilarga ertak janrini o’qitish usullari”. 2022. [КиберЛенинка](#)
7. Sobirov S.T. “Ertak haqida tushuncha, uning badiiyati va o’ziga xos xususiyatlarini aks ettirishda illyustratsiyaning o’rni”. 2022. [ResearchGate](#)